

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XIII/98/2016
Rady Gminy Tomice z dnia 26 lutego 2016 r.

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY TOMICE NA LATA 2016-2018

*INSTYTUT BADAŃ I ANALIZ SPOŁECZNYCH „DIAGNOSIS” LUSZOWICE, UL. GÓRNA 29A,
32-500 CHRZANÓW, Mobile 668 -341-139 E-MAIL: zespol_badawczy@wp.pl*

SPIS TREŚCI

1. ORGANIZACJA POMOCY DZIECKU I RODZINIE	3
2. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU	5
3. DIAGNOZA SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNA GMINY	6
4. ADRESACI PROGRAMU	16
5. METODA TWORZENIA PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY	16
6. IDENTYFIKACJA CELU GENERALNEGO I PRIORYTETÓW	19
7. WSKAŹNIKI REALIZACJI.....	23
8. HARMONOGRAM REALIZACJI.....	26
9. MONITORING I EWALUACJA.....	30
10. SPIS TABEL	32
11. SPIS WYKRESÓW	32

1. Organizacja pomocy dziecku i rodzinie

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej podzieliła kompetencje między samorząd gminny i powiatowy. Praca z rodziną biologiczną należy do zadań własnych gmin, a pieczę zastępczą organizuje powiat.

Ważne jest, aby położyć szczególny nacisk na pracę z rodziną biologiczną, przeżywającą trudności opiekuńczo-wychowawcze, bowiem umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno być ostatecznością. Gminy powinny wykorzystać wszystkie możliwe formy wsparcia dla rodzin biologicznych, nieradzących sobie opiekuńczo-wychowawczo. Rodzina jest podstawową komórką społeczną, w której zaspokajane są potrzeby biologiczne i psychologiczne. Czynnikiem chroniącym dzieci przed agresją czy zażywaniem środków uzależniających jest silna więź z rodzicami. Na rodzicach ciąży obowiązek stworzenia warunków do prawidłowego rozwoju i wychowania dzieci. W przypadku kiedy rodzice nie wypełniają prawidłowo swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych, dochodzi do zaniedbań, rolą państwa jest pomoc rodzinie i stworzenie warunków do prawidłowego rozwoju dziecka. Taka pomoc, może odbywać się w formie pracy z rodziną lub pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Oprócz tego, rodziny wymagające pomocy mogą zostać objęte pomocą asystenta. Asystent prowadzi pracę z rodziną poprzez realizację planu pracy we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym. Udziela pomocy w poprawie sytuacji życiowej rodziny – zwłaszcza w prowadzeniu gospodarstwa domowego, udziela pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych oraz wspiera aktywność społeczną rodziny, udziela pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej, motywuje do udziału w zajęciach grupowych mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych, udziela wsparcia dzieciom, podejmuje działania interwencyjne i zaradcze w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci.

W sytuacji gdy dziecko pozbawione zostało opieki rodzicielskiej, należy mu zapewnić opiekę w rodzinnej formie pieczy zastępczej. Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku, o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej (Dz.U. 2015r., poz. 332), system pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. W myśl w/w ustawy, piecza zastępcza sprawowana jest w formie rodzinnej (rodzina zastępcza) i instytucjonalnej (placówki opiekuńczo-wychowawcze). Rodzinna piecza

zastępcza jest formą zapewnienia opieki dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu i po uzyskaniu zgody rodziców zastępczych.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodzina zastępcza:

- a. spokrewniona
- b. niezawodowa
- c. zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna

2) rodzinny dom dziecka

Rodzinna piecza zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem. W sytuacji, kiedy dziecko nie może wychowywać się w swojej rodzinie biologicznej, najlepszym wyjściem jest zapewnienie mu opieki rodzinnej w rodzinie zastępczej: spokrewnionej, niezawodowej lub zawodowej. Dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej do osiągnięcia pełnoletności, a w przypadku podjęcia dalszego kształcenia – nie dłużej niż do 25 roku życia. Rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. Rodzinę zastępczą zawodową lub rodzinę zastępczą niezawodową tworzą małżonkowie lub osoba, o których mowa w ust. 1, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

2. Podstawy prawne programu

1. Ustawa z dnia 09 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz.U. z 2015r., poz.332 z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2015 roku, poz. 163 z późn. zm.)
3. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005r. (Dz. U. z 2015r., poz.1390 z późn. zm.)
4. Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 08 marca 1990r (Dz.U. 2015r., poz. 163 z późn. zm.)
5. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r. (Dz. U. z 2015r., poz.1286 z późn. zm.)
6. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Tomice na lata 2016-2021

3. Diagnoza społeczno – demograficzna gminy

Ogólna struktura mieszkańców gminy.

Według danych statystycznych pozyskanych z Urzędu Gminy w Tomicach w 2012 roku w gminie mieszkały ogółem 7754 osoby, a w 2014 roku nastąpił wzrost liczby mieszkańców do 7934 osób. Udział procentowy mieszkańców gminy stanowił 5,0% ludności powiatu wadowickiego.

Największą miejscowością pod względem liczby mieszkańców były Tomice, których udział w ogólnej liczbie mieszkańców gminy wynosił 33,1% w 2012 roku i wzrósł do 33,2% w 2014 roku (również wzrost liczby ludności). Drugą miejscowością była Radocza, z udziałem procentowym wynoszącym 23,1%. Liczba ludności także zwiększyła się. W 2012 roku na trzecim miejscu były Woźniki z udziałem 16,3% a na 4 miejscu Witanowice z udziałem 16,1%. W 2014 roku nastąpiła zamiana miejsc wśród tych miejscowości wg udziału procentowego. Z udziałem procentowym wynoszącym ponad 5% ogółu mieszkańców gminy pozostawały Zygodowice oraz Lgota.

Tabela 1. Struktura mieszkańców Gminy Tomice wg miejscowości zamieszkania w latach 2012 i 2014

Miejscowość	2012		2014	
	l. osób	%	l. osób	%
Lgota	432	5,6	431	5,4
Radocza	1791	23,1	1818	22,9
Tomice	2569	33,1	2638	33,2
Witanowice	1248	16,1	1313	16,5
Woźniki	1264	16,3	1273	16,0
Zygodowice	450	5,8	461	5,8
Razem gmina	7754	100,0	7934	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG

Z danych statystycznych wynika, że z ogólnej liczby mieszkańców gminy w 2012 roku, liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 22,5% ogółu i jej udział zmniejszył się do 22,4% w 2014 roku. Udział osób w wieku produkcyjnym pozostawał na

poziomie niemal 65% z tendencją malejącą. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 13,0% w 2012 roku, a w 2014 roku nastąpił powolny wzrost udziału do 13,4%.

Tabela 2. Ekonomiczne grupy wiekowe w Gminie Tomice w latach 2012-2014

	Przedprodukcyjny		Produkcyjny		Poprodukcyjny		Razem
	L. osób	%	L. osób	%	L. osób	%	L. osób
2012	1748	22,5	4999	64,5	1007	13,0	7754
2014	1780	22,4	5089	64,1	1065	13,4	7935

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG

Ogólna liczba mieszkańców w wieku od 3 do 18 lat, kształcącej się na różnych poziomach edukacyjnych wynosiła w 2012 roku 1621 osób, co stanowiło 20,9% mieszkańców. Udział edukacyjnej grupy zmniejszył się do 19,6% w 2014 roku. Najmłodszy mieszkańcy gminy w wieku 3-6 lat stanowili 23,5% mieszkańców, a udział tej grupy zwiększył się do 27,9% w 2014 roku. Wzrost liczby dzieci w wieku przedszkolnym pociąga za sobą zmiany w systemie oświaty, również na szczeblu lokalnym. Ważną staniem się zatem kwestia dostępności miejsc w instytucjach świadczących usługi edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej.

Tabela 3. Struktura mieszkańców Gminy Tomice wg edukacyjnych grup wiekowych w latach 2012 i 2014

	3-6 lat		7-12 lat		13-15 lat		16-18 lat		Razem	Udział % do mieszkańców ogółem
	l. osób	%	l. osób	%	l. osób	%	l. osób	%		
2012	381	23,5	545	33,6	313	19,3	382	23,6	1621	20,9
2014	435	27,9	504	32,3	294	18,9	326	20,9	1559	19,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG

Wśród grupy osób w wieku przedszkolnym, w 2012 roku 32,8% to mieszkańcy Tomic, 20,5% to mieszkańcy Radoczy, a 19,7% miejscowości Woźniki. W analizowanym 2014 roku, w Tomicach nastąpił wzrost liczby dzieci w wieku przedszkolnym oraz ich udział w ogólnej grupie do 33,8%. W Radoczy i Woźnikach nastąpił spadek udziału procentowego (niewielkie zmiany w liczebności). Wzrost liczby dzieci w wieku przedszkolnym zauważono również w Zygodowicach, Witanowicach i Lgocie. Spośród grupy osób w wieku 7-12 lat największą liczbę w gminie zajęły osoby mieszkające

w Tomicach, których udział w 2012 roku wyniósł niemal 35% i wzrósł do niemal 38% (liczebność jednakowa). Zwiększającą się liczbę mieszkańców w wieku 7-12 lat oraz ich udział procentowy zauważono w Radoczy.

Urodzenia.

W 2012 roku na terenie gminy urodziło się 84 dzieci, a w 2014 roku 93 dzieci. W podziale liczby urodzeń wg miejscowości, najwięcej dzieci urodziło się w Tomicach tj. 35,7% urodzeń w gminie oraz Radoczy tj. 29,8% urodzeń. W 2014 roku najwięcej urodzeń odnotowano w Radoczy co stanowiło 29,0% ogółu urodzeń, a w dalszej kolejności w Tomicach (24,7%) i Witanowicach (23,7%). Urodzenia pozamałżeńskie stanowiły 3,6% ogółu urodzeń małżeńskich i pozamałżeńskich w 2012 roku a w 2014 roku wskaźnik ten zwiększył się do 9,7%.

Zgony.

Łączna liczba zgonów w 2012 roku wyniosła 60 a w 2014 roku była na podobnym poziomie bowiem wyniosła 58. W początkowym okresie badania najwięcej ludzi zmarło w Tomicach i Witanowicach (po 26,7% ogółu zgonów), a w 2014 roku odnotowano największą liczbę zgonów w Woźnikach, stanowiącą 31,0% ogółu zgonów w gminie.

Aby wyznaczyć przyrost naturalny, należy wziąć pod uwagę liczbę urodzeń i zgonów przypadających na daną miejscowość. Przyrost Naturalny (zwany dalej PN) dla całej gminy w 2012 roku wynosił PN = 24 (dodatni), a w ostatnim roku badania wyniósł PN=35. Jednak w poszczególnych miejscowościach PN różnił się. W 2012 roku największy PN odnotowano w Radoczy i Tomicach tj. PN=14. Dodatni PN zanotowano również w Lgocie i Zygodowicach tj. po 2. Z kolei PN= -4 odnotowano w Witanowicach i Woźnikach. W 2014 roku tylko w Woźnikach PN był ujemny (-9), w Lgocie wyniósł 0, a największy odnotowano w Radoczy.

Tabela 4. Urodzenia, zgony i PN w Gminie Tomice w latach 2012 i 2014

Miejscowość	2012					2014				
	urodzenia	%	zgony	%	PN	urodzenia	%	zgony	%	PN
Lgota	4	4,8	2	3,3	2	2	2,2	2	3,4	0
Radocza	25	29,8	11	18,3	14	27	29,0	11	19,0	16
Tomice	30	35,7	16	26,7	14	23	24,7	11	19,0	12
Witanowice	12	14,3	16	26,7	-4	22	23,7	8	13,8	14
Woźniki	8	9,5	12	20,0	-4	9	9,7	18	31,0	-9
Zygodowice	5	6,0	3	5,0	2	10	10,8	8	13,8	2
RAZEM	84	100,0	60	100,0	24	93	100,0	58	100,0	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

Małżeństwa.

Na terenie gminy Tomice w 2012 roku zawarto łącznie 38 małżeństw, z czego największa liczba to związki małżeńskie z Radoczy, stanowiąca niemal 40% ogółu zawartych małżeństw. W 2014 roku największą liczę małżeństw pochodziła z Tomic, stanowiąc 25,5% ogółu małżeństw.

Rozwody.

Liczba rozwodów, które miały miejsce na terenie gminy nie była wysoka, bowiem w początkowym okresie badania wyniosła 6 (w tym połowa z terenu Tomic). W końcowym roku badania zwiększyła się do 8 (w tym również połowa z terenu Tomic).

Migracje.

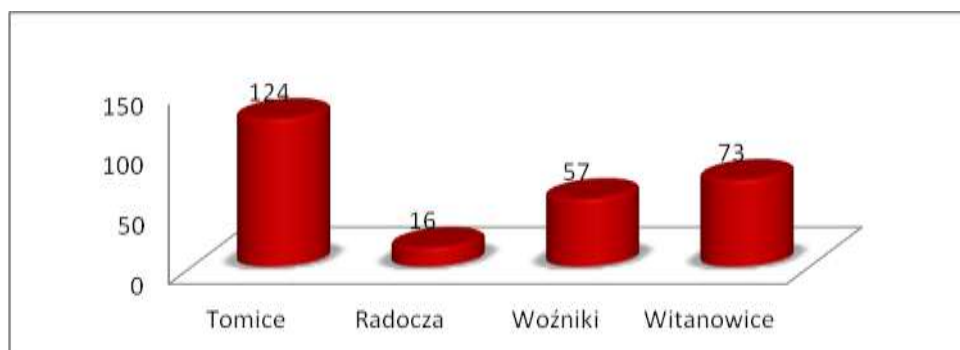
Wg danych statystycznych, z Gminy Tomice w 2014 roku zostało wymeldowanych łącznie 57 osób, co stanowiło 4,1% łącznych wymeldowań z powiatu wadowickiego. W podziale na rodzaj wymeldowań (do miast, na wieś, za granicę), wymeldowania na wieś stanowiły 54,4% ogółu wymeldowań. Z kolei wymeldowania za granicę stanowiły 5,3%. Liczba zameldowań ogółem w gminie wynosiła 91 osób, co stanowiło 7,2% zameldowań w powiecie wadowickim. Liczba osób zameldowanych z miast i ze wsi była równa stanowiąc po 48,4% ogółu zameldowań. W 2014 roku odnotowano 3 przypadki (3,3%) zameldowań z zagranicy.

Saldo migracji w gminie, w 2014 roku wynosiło 34. Saldo migracji zagranicznych na 1000 osób wynosiło 0,0. W powiecie wadowickim wskaźnik ten wynosił (-0,33).

Edukacja.

W Gminie Tomice funkcjonują: Przedszkole Samorządowe oraz Szkoła Podstawowa w Tomicach, wchodzące w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego, Szkoła Podstawowa w Radoczy, Szkoła Podstawowa w Witanowicach, Szkoła Podstawowa w Woźnikach oraz Gimnazjum w Tomicach. W szkołach podstawowych funkcjonują oddziały przedszkolne, których liczba wynosiła 12. Łączna liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli w gminie wynosiła 270, w tym najwięcej w przedszkolu w Tomicach, stanowiąc 45,9% ogółu przedszkolaków (124 dzieci).

Wykres 1. Liczba dzieci w przedszkolach Gminy Tomice w roku szkolnym 2015/2016

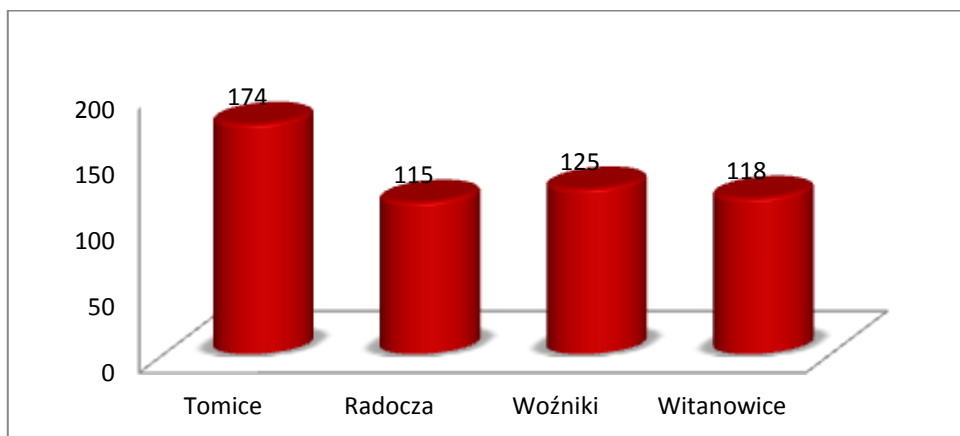

Źródło :opracowanie własne na podstawie danych UG

W podziale dzieci przedszkolnych ze względu na ich wiek, największą liczbę stanowiły 5-latkowie tj. 102 dzieci (37,8%). Łączna liczba dzieci 4-letnich wynosiła 79, a liczba 3-latków wynosiła 50.

Liczba uczniów szkół podstawowych wyniosła 532, z czego 174 to uczniowie SP w Tomicach (32,7% ogółu uczniów szkół podstawowych w gminie), 125 osób (23,5%) to uczniowie Szkoły Podstawowej w Woźnikach, 118 osób to uczniowie Szkoły Podstawowej w Witanowicach (22,2%) i 115 osób to uczniowie Szkoły Podstawowej w Radoczy (21,6%).

Wykres 2. Liczba uczniów Szkół Podstawowych w Gminie Tomice w roku szkolnym 2015/2016

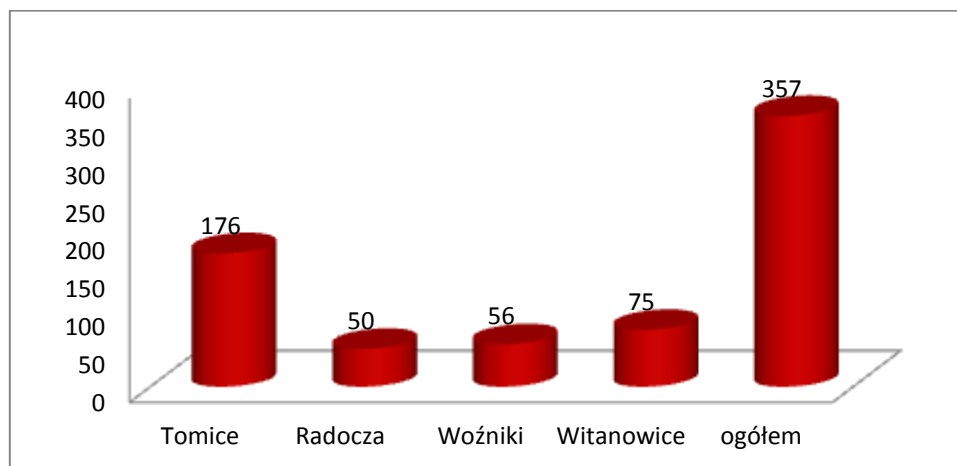

Źródło :opracowanie własne na podstawie danych UG

Na poziomie kształcenia gimnazjalnego, w gminie funkcjonuje 1 Gimnazjum w Tomicach, z łączną liczbą 269 uczniów.

Na terenie gminy znajduje się 5 świetlic szkolnych. Najwięcej dzieci korzysta ze świetlic w szkołach na terenie Tomice – łącznie 176 uczniów. Ogólna liczba uczniów przebywających na świetlicach w omawianym roku szkolnym wyniosła 357.

Wykres 3. Liczba dzieci korzystających ze świetlic szkolnych w Gminie Tomice w roku szkolnym 2015/2016

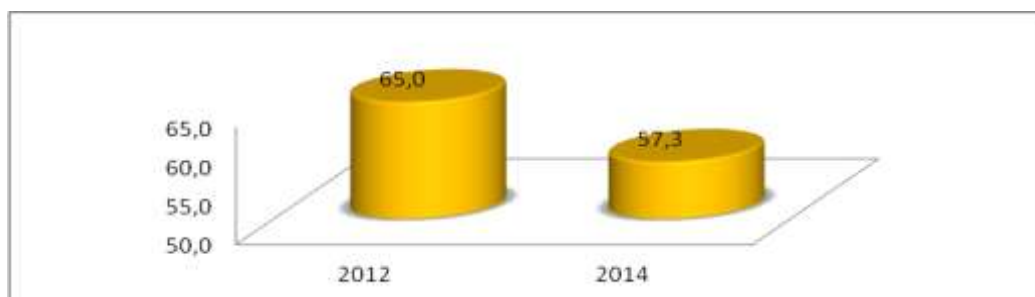

Źródło :opracowanie własne na podstawie danych UG

Rodziny korzystające z pomocy społecznej.

Analiza zasobów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomicach umożliwiła uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące liczby gospodarstw domowych objętych wsparciem pomocy społecznej, strukturę gospodarstw domowych, liczbę dzieci w gospodarstwach domowych, która korzysta z pomocy społecznej oraz powody ubiegania się o pomoc społeczną.

Wykres 4. Liczba gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną w Gminie Tomice w latach 2012 i 2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS

W 2012 roku w systemie pomocy społecznej funkcjonowało 137 rodzin, a w 2014 roku liczba rodzin wzrosła do 192. W analizowanym przedziale czasu nastąpiło zwiększenie liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej o 55 rodzin.

Tabela 5. Udział procentowy (%) rodzin korzystających ze wsparcia GOPS w Gminie Tomice ze względu na liczbę osób w rodzinie w latach 2012-2014.

	2012		2014	
	liczba rodzin	%	liczba rodzin	%
1 osoba w rodzinie	26	19,0	42	21,9
2 osoby w rodzinie	23	16,8	33	17,2
3 osoby w rodzinie	22	16,1	26	13,5
4 osoby w rodzinie	23	16,8	39	20,3
5 osób w rodzinie	14	10,2	21	10,9
6 i więcej osób w rodzinie	29	21,2	31	16,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS

Z powyższej tabeli wynika, iż w 2012 roku największy udział stanowiły rodziny posiadające w swoim składzie 6 osób i więcej, stanowiąc 21,2% ogółu rodzin. Drugim typem rodziny były gospodarstwa jednoosobowe, stanowiące 19,0% ogółu rodzin. Najmniejszy udział posiadały rodziny, w której funkcjonowało 5 osób – 10,2% ogółu rodzin. W 2014 roku największy udział przypadł dla gospodarstw jednoosobowych, wynoszący 21,9%. Na drugim miejscu znalazły się gospodarstwa posiadające w składzie 4 osoby (20,3%). Najmniejszy udział stanowiły rodziny, w których żyło 5 osób.

W tworzeniu obrazu gospodarstw korzystających ze wsparcia pomocy społecznej w Gminie Tomice, kolejną istotną cechą była liczba rodzin z dziećmi oraz liczba dzieci w rodzinie. Przeprowadzona analiza danych wskazuje, iż w 2012 roku udział rodzin z dziećmi względem ogółu rodzin objętych pomocą GOPS-u stanowił 65,0% ogółu rodzin, a w 2014 roku zmniejszył się do 57,3%.

Tabela 6. Liczba oraz udział procentowy rodzin z dziećmi korzystających z pomocy w GOPS w Gminie Tomice w latach 2012-2014

Liczba dzieci w rodzinie	2012 rok		2014 rok	
	Liczba rodzin	%	Liczba rodzin	%
1 dziecko	28	31,5	27	24,5
2 dzieci	27	30,3	41	37,3
3 dzieci	17	19,1	22	20,0
4 dzieci	9	10,1	11	10,0
5 dzieci	5	5,6	5	4,5
6 dzieci	3	3,4	4	3,6
7 i więcej	0	0,0	0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GOPS

Analiza danych wykazała, że w 2012 roku udział rodzin z 1 dzieckiem był największy i wynosił 31,5%. W 2014 roku zmniejszył się do 24,5%. Na drugim miejscu znalazły się rodziny z 2 dzieci, których udział wyniósł 30,3%, a w 2014 roku zwiększył się do 37,3%.

Kolejną cechą, która została poddana analizie statystyczno-socjologicznej jest skład gospodarstwa domowego, uznawany za jeden z zasadniczych determinant sytuacji życiowej dziecka. W tym przypadku szczególną uwagę zwrócono na to, czy rodzina jest pełna, czy niepełna podkreślając znaczenie socjalizacji do ról rodzinnych (ojca, matki).

Liczba rodzin niepełnych w badanym czasokresie wynosiła 24 i stanowiła w 2012 roku 17,5% ogółu rodzin objętych wsparciem GOPS, a w 2014 roku 10,9% (21 rodzin). Poniższa analiza dotycząca rodzin niepełnych dotyczy także ich składu, pod kątem liczby dzieci.

Tabela 7. Liczba dzieci w rodzinach niepełnych objętych wsparciem GOPS w Gminie Tomice w latach 2012-2014

	2012		2014	
	liczba rodzin	%	liczba rodzin	%
1 dziecko	13	54,2	10	47,6
2 dzieci	5	20,8	8	38,1
3 dzieci	2	8,3	1	4,8
4 dzieci i więcej	4	16,7	2	9,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS

W rodzinach niepełnych, w 2012 roku dominowały rodziny z 1 dzieckiem, stanowiące 54,2% ogółu rodzin niepełnych. W 2014 roku nastąpił spadek udziału rodzin niepełnych z 1 dzieckiem do 47,6%.

Problemy społeczne.

Najczęściej spotykanym powodem ubiegania się o pomoc społeczną w latach 2012 i 2014 były uciążliwości wynikające z ubóstwa. Z tego tytułu pomocą w 2012 roku objęte zostały 82 rodziny tj. 59,9% względem ogólnej liczby rodzin, a w 2014 roku 90 rodzin, stanowiąc udział 46,9%. Bezrobocie to kolejna przyczyna ubiegania się o pomoc społeczną. Z tego tytułu udzielono wsparcia dla 49,6% rodzin w 2012 roku i 39,6% w 2014 roku. Wśród rodzin wystąpił również problem bezradności opiekuńczo – wychowawczej, który zdiagnozowano u 37,2% rodzin w 2012 roku i 33,9% w 2014 roku. Kolejnymi przyczynami ubiegania się o pomoc społeczną były: niepełnosprawność, długotrwała choroba, klęska żywiołowa lub ekologiczna, alkoholizm, przemoc w rodzinie.

Tabela 8. Powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Tomice (2012 i 2014).

	liczba rodzin 2012	%	liczba rodzin 2014	%
Ubóstwo	82	59,9	90	46,9
Sieroctwo	0	0,0	0	0,0
Bezdomność	3	2,2	1	0,5
Potrzeba ochrony macierzyństwa	15	10,9	33	17,2
W tym:				
Wielodzietność	14	10,2	18	9,4
Bezrobocie	68	49,6	76	39,6
Niepełnosprawność	35	25,5	43	22,4
Długotrwała lub ciężka choroba	20	14,6	25	13,0
Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	51	37,2	65	33,9
W tym:				
Rodziny niepełne	23	16,8	28	14,6
Rodziny wielodzietne	19	13,9	25	13,0
Przemoc w rodzinie	2	1,5	2	1,0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0,0	0	0,0
Alkoholizm	5	3,6	10	5,2
Narkomania	0	0,0	0	0,0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	1,5	3	1,6
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0,0	0	0,0
Zdarzenie losowe	2	1,5	16	8,3
Sytuacja kryzysowa	0	0,0	0	0,0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0,0	25	13,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS

Karta Dużej Rodziny.

W ramach wsparcia dla rodzin i pomocy rodzinom wielodzietnym, przysługuje niezależnie od dochodu Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny. Na terenie Gminy Tomice w 2014 roku wydano 68 Kart Dużej Rodziny.

Asystent rodziny.

Wg danych zawartych w sprawozdaniu z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w latach 2013 i 2014 łączna liczba rodzin korzystająca z usług asystenta wynosiła 12. W 2013 roku rodziny korzystały z usług asystenta najczęściej przez okres od 3 do 12 miesięcy, a w 2014 roku wszystkie rodziny korzystały z usług asystenta długoterminowo, powyżej 12 miesięcy. W 2013 roku asystent zakończył pracę z 2 rodzinami w wyniku zaprzestania współpracy przez te rodziny.

Łączna liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny wynosiła w 2013 roku 1, a w 2014 roku już 5.

Tabela 9. Asystent rodziny w Gminie Tomice w latach 2013 i 2014

	2013	2014
Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny	1	5
Liczba rodzin korzystających z usług asystentów rodziny, z tego:	12	11
do 3 miesięcy	1	0
powyżej 3 do 12 miesięcy	11	0
powyżej 1 roku	0	11
Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną (w miesiącach)	6	6
Liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył pracę, ze względu na zaprzestanie współpracy przez rodzinę	2	0
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystentów rodziny	12	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS

W latach 2013 i 2014 Gmina Tomice realizowała projekt „Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2014”.

Pieczą zastępczą.

Wg danych z PCPR łączna liczba rodzin zastępczych w 2014 roku wynosiła 6, z tego 2 rodziny zastępcze spokrewnione, w których przebywało 4 dzieci, 3 rodziny niezawodowe, w których przebywało 3 dzieci oraz Rodzinny Dom Dziecka z 6 dzieci.¹

4. Adresaci programu

Adresatami programu są rodziny mieszkające na terenie Gminy Tomice przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych (rodziny dotknięte bezrobociem, ubogie, doświadczające przemocy domowej, uzależnione od alkoholu, narkotyków i innych używek, małoletnie matki, małoletni ojcowie oraz rodziny przeżywające trudności związane ze stanem zdrowia swoim i dzieci, zdarzeniami losowymi jak również sytuacjami kryzysowymi, itp.), zagrożone umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej, bądź też takie, którym została odebrana lub ograniczona władza rodzicielska.

Program skierowany jest również do przedstawicieli instytucji oraz służb pracujących na rzecz dziecka i rodziny.

5. Metoda tworzenia Programu Wspierania Rodziny

Przy tworzeniu Programu Wspierania Rodziny w gminie wybrano metodę MAPS (Metodę Aktywnego Planowania Strategii) z elementami ZOPP (Planowanie Projektu Zintegrowane na Cel) jako najbardziej odpowiednich dla efektywnego i wielokierunkowego przygotowania kierunków polityki społecznej. Planowanie społeczne oparte na metodzie MAPS i ZOPP bazuje na bezpośrednich wynikach diagnozy społecznej gminy oraz przedstawicieli instytucji gminnych i wiedzy ekspertów. Niemniej jednak główną metodą tworzenia strategicznych kierunków działania polityki społecznej były analizy dokumentów.

Proces konstruowania głównych kierunków polityki społecznej gminy przebiegał według omówionych poniżej czterech etapów:

¹ wg danych z pisma: „Pieczę zastępczą funkcjonująca na terenie powiatu wadowickiego (stan na koniec roku/ stan w ciągu całego roku narastająco)”, dane dla powiatu oraz Gminy Tomice.

- 1. Diagnoza systemu wspierania rodziny w środowisku lokalnym** - której celem było zidentyfikowanie głównych grup problemów i kwestii społecznych w gminie w oparciu o wyniki analizy wtórnej danych zastanych i uporządkowanie ich w związku przyczynowo – skutkowe.
- 2. Analiza głównych celów programu** - które umożliwiły wskazanie i identyfikację strategicznych celów i ich wzajemnej zależności zgodnie z kryterium „cel – środek do jego osiągnięcia”. Celowi generalnemu przypisano cele strategiczne i kierunki działań szczegółowych oraz wskazano tzw. przedsięwzięcia, które stanowią podstawę do realizacji Programu.
- 3. Określenie wskaźników realizacji** - które umożliwiły wskazanie stopnia realizacji założonych celów Programu. Wskaźniki zostały określone liczbowo oraz procentowo. Założono, iż wskaźniki realizacji wskazują zakładaną wartość do osiągnięcia w horyzoncie czasowym do 2019 roku. Niemniej monitoring i ewaluacja stopnia realizacji będzie dokonywana nie rzadziej niż raz w roku. Ze względu na fakt, że Program będzie obowiązywał od 2016 roku pierwsza cenzura ewaluacyjna zostanie dokonana w roku 2017.
- 4. Określenie ram finansowych**- to limit środków, które gmina zamierza przeznaczyć na realizację zadań. Określenie ram finansowych na poziomie celów strategicznych poprzedzono analizą kosztów poszczególnych przedsięwzięć w ramach celów strategicznych, możliwych źródeł finansowania oraz prognozą finansową na poszczególne lata realizacji Programu. W rozdziale pt. ramy finansowe zawarto adnotacje, iż zastrzega się możliwość dokonywania korekt ram finansowych ze względu na możliwość dostępności środków finansowych własnych oraz zewnętrznych ze względu na fakt, iż określone ramy finansowe opierają się wyłącznie na prognozie finansowej, która może ulec zmianie.

W celu usprawnienia lektury Programu w rozdziale „planowanie społeczne (...)” zastosowano technikę używaną w tego typu dokumentach, polegającą na szeregowym identyfikowaniu konkretnego przedsięwzięcia. Sposób oznaczania struktury priorytetów, celów, kierunków i przedsięwzięć Programu (...) ukazuje schemat:

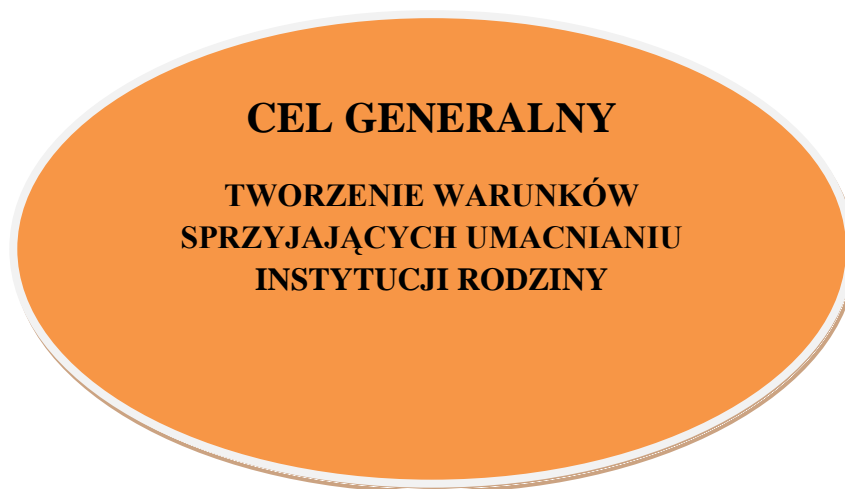
C1 K3 P1

- Cel strategiczny i jego numer
- Kierunek działań strategicznych w ramach celu strategicznego i jego numer
- Przedsięwzięcie

6. Identyfikacja celu generalnego i priorytetów.

Diagnoza problemów i zjawisk społecznych, przesłanki i dyrektywy płynące z różnych poziomów planowania i zarządzania rządowego i samorządowego oraz cel generalny są podstawą wyznaczania priorytetów powyższego programu w zakresie lokalnej polityki społecznej.

W wyniku przeprowadzonych analiz oraz konsultacji przyjęto za cel generalny:

Diagnoza oraz wyznaczony cel generalny Gminnego Programu Wspierania Rodziny stanowiły podstawę wyznaczania kierunków działań do roku 2018.

CEL STRATEGICZNY:

Tworzenie warunków sprzyjających umacnianiu instytucji rodziny

C1K1	Pomoc w zagospodarowaniu czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
C1K2	Tworzenie systemu edukacji i wspierania rodziny
C1K3	Tworzenie warunków do organizowania aktywnego wypoczynku dla rodzin.
C1K4	Budowanie systemu wsparcia materialnego dla rodzin

Kierunek Działań Strategicznych

C1K1	Pomoc w zagospodarowaniu czasu wolnego i młodzieży
------	--

Aby zrealizować cel w ramach priorytetu przyjmuje się następujące przedsięwzięcia:

C1K1P1	Organizacja czasu pozalekcyjnego na terenie szkoły
C1K1P2	Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez rozwijanie oferty zajęć sportowych, kulturalnych itp.

Kierunek Działań Strategicznych

C1K2	Tworzenie systemu edukacji i wspierania rodziny
------	---

Aby zrealizować cel w ramach priorytetu przyjmuje się następujące przedsięwzięcia:

C1K2P1	Dostępność poradnictwa psychologicznego dla rodzin
C1K2P2	Wsparcie rodzin przez asystenta rodziny
C1K2P3	Realizacja pracy socjalnej z rodziną
C1K2P4	Zwiększenie dostępności specjalistów z zakresu pracy z rodziną niewydolną

	wychowawczo
C1K2P5	Monitoring sytuacji dziecka i rodziny
C1K2P6	Powołanie rodzin wspierających

Kierunek Działań Strategicznych

C1K3	Tworzenie warunków do organizowania aktywnego wypoczynku dla rodzin.
------	--

Aby zrealizować cel w ramach priorytetu przyjmuje się następujące przedsięwzięcia:

C1K3P1	Organizacja festynów rodzinnych
C1K3P2	Organizacja rodzinnych zawodów sportowych z wykorzystaniem bazy rekreacyjnej i sportowej.

Kierunek Działań Strategicznych

C1K4	Budowanie systemu wsparcia materialnego dla rodzin
------	--

Aby zrealizować cel w ramach priorytetu przyjmuje się następujące przedsięwzięcia

C1K4P1	Realizacja systemu stypendialnego dla dzieci i młodzieży
C1K4P2	Realizacja programów wsparcia materialnego rodzin np. Karta Dużej Rodziny, Rodzina 500+
C1K4P3	Zapewnienie wsparcia materialnego dla rodzin przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.
C1K4P4	Zapewnienie dostępności do systemu świadczeń rodzinnych.

7. Wskaźniki realizacji

C1K1	Pomoc w zagospodarowaniu czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
------	---

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	Wartość kumulatywna 2016-2018 (LB)	Źródło weryfikacji
Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez rozwijanie oferty zajęć sportowych, kulturalnych itp.	Liczba inicjatyw	3	sprawozdanie

C1K2	Tworzenie systemu edukacji i wspierania rodziny
------	---

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	Wartość kumulatywna 2016-2018 (LB)	Źródło weryfikacji
Dostępność poradnictwa psychologicznego dla rodzin	Liczba rodzin objęta wsparciem	30	sprawozdanie
Realizacja pracy socjalnej z rodziną	Liczba rodzin objęta wsparciem	450	sprawozdanie
Zwiększenie dostępności specjalistów z zakresu pracy z rodziną niewydolną wychowawczo.	Liczba asystentów rodziny	1	sprawozdanie
Monitoring sytuacji dziecka i rodziny	Liczba raportów	3	

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY TOMICE NA LATA 2016-2018

C1K3	Tworzenie warunków do organizowania aktywnego wypoczynku dla rodzin.
------	--

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	Wartość kumulatywna 2016-2019 (LB)	Źródło weryfikacji
Organizacja festynów rodzinnych	Liczba festynów	3	sprawozdanie
Organizacja rodzinnych zawodów sportowych z wykorzystaniem bazy rekreacyjnej i sportowej.	Liczba wydarzeń	3	sprawozdanie

C1K4	Budowanie systemu wsparcia materialnego dla rodzin
------	--

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	Wartość kumulatywna 2016-2019 (LB)	Źródło weryfikacji
Realizacja systemu stypendialnego dla dzieci i młodzieży	Liczba dzieci i młodzieży objęta systemem stypendialnym	333	sprawozdanie
Realizacja programów wsparcia materialnego rodzin np. Karta Dużej	Liczba rodzin objęta	210	sprawozdanie

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY TOMICE NA LATA 2016-2018

Rodziny	wsparciem		
Zapewnienie wsparcia materialnego dla rodzin przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.	Liczba rodzin objęta wsparciem	195	sprawozdanie
Zapewnienie dostępności do systemu świadczeń rodzinnych.	Liczba rodzin objęta wsparciem	1400	sprawozdanie

8. Harmonogram realizacji

C1K1	Pomoc w zagospodarowaniu czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
------	---

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	ROK REALIZACJI			Źródło finansowania
		2016	2017	2018	
Organizacja czasu pozalekcyjnego na terenie szkoły	Liczba inicjatyw	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej
Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez rozwijanie oferty zajęć sportowych, kulturalnych itp.	Liczba inicjatyw	x	x	x	

C1K2	Tworzenie systemu edukacji i wspierania rodziny
------	---

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	ROK REALIZACJI			Źródło finansowania
		2016	2017	2018	
Dostępność poradnictwa psychologicznego dla rodzin	Liczba rodzin objęta wsparciem	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY TOMICE NA LATA 2016-2018

Wsparcie rodzin przez asystenta rodziny	Liczba rodzin objęta wsparciem	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej
Realizacja pracy socjalnej z rodziną	Liczba rodzin objęta wsparciem	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej
Zwiększenie dostępności specjalistów z zakresu pracy z rodziną niewydolną wychowawczo.	Liczba asystentów rodziny	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej
Monitoring sytuacji dziecka i rodziny	Liczba raportów	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej

CIK3	Tworzenie warunków do organizowania aktywnego wypoczynku dla rodzin.
------	--

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	ROK REALIZACJI			Źródło finansowania
		2016	2017	2018	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY TOMICE NA LATA 2016-2018

Organizacja festynów rodzinnych	Liczba festynów	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej
Organizacja rodzinnych zawodów sportowych z wykorzystaniem bazy rekreacyjnej i sportowej.	Liczba wydarzeń	x	x	x	

C1K4	Budowanie systemu wsparcia materialnego dla rodzin
------	--

Nazwa Działania	Wskaźnik/Produkt pomiaru celu	ROK REALIZACJI			Źródło finansowania
		2016	2017	2018	
Realizacja systemu stypendialnego dla dzieci i młodzieży	Liczba dzieci i młodzieży objęta wsparciem	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej
Realizacja Programów wsparcia materialnego rodzin np. Karta Dużej Rodziny, Rodzina 500+	Liczba rodzin objęta wsparciem	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY TOMICE NA LATA 2016-2018

					Europejskiej
Zapewnienie wsparcia materialnego dla rodzin przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.	Liczba rodzin objęta wsparciem	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej
Zapewnienie dostępności do sytemu świadczeń rodzinnych.	Liczba rodzin objęta wsparciem	x	x	x	Budżet państwa/dotacje celowe/środki Unii Europejskiej

9. Monitoring i ewaluacja

Monitoring to systematyczne określanie dynamiki zmian danego zjawiska. Monitoring rozumiany jest jako proces systematycznego zbierania i analizowania danych ilościowych i jakościowych dotyczących prowadzonych działań, wdrażanych projektów tak w aspekcie finansowym jak i rzeczowym. Jego celem jest zapewnienie zgodności realizacji programu z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i wytyczonymi celami.

Monitoring i ewaluacja zapisów programowych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych.

Ewaluacja jest częścią procesu podejmowania decyzji, który to polega na wydawaniu opinii o wartości działania poprzez systematyczne, jawne zbieranie i analizowanie o nim informacji w odniesieniu do przyjętych celów, kryteriów i wartości. Ewaluację programu należy rozumieć jako systematyczne zbieranie informacji na temat działań, charakterystyki i efektów programu, poprawy jej skuteczności oraz/lub wsparcia procesu decyzyjnego dotyczącego przyszłego programowania².

Cele prowadzenia ewaluacji można ująć w czterech zasadniczych punktach:

1. kontrola nad działaniem władz publicznych oraz zwiększanie przejrzystości tych działań,
2. zwiększanie skuteczności i efektywności projektów i programów podejmowanych przez sektor publiczny;
3. kształtowanie kierunków i priorytetów działalności sektora publicznego,
4. poznawanie mechanizmów programów i projektów³.

Realizacja działań przewidzianych w celach powyższego dokumentu odbywać się będzie, w ramach kompetencji poszczególnych komórek organizacyjnych gminy. Potwierdzeniem osiągnięcia wskaźników realizacji działań, będzie coroczne sprawozdanie z realizacji programu. Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

² T. Kierzkowski, Ocena (ewaluacja) programów i projektów o charakterze społeczno-gospodarczym w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, Warszawa 2002, s. 19–20.

³ Tamże, str. 11

– **Zespół wdrażający program:**

Zespół powinien zostać powołany przez Wójta odrębnym zarządzeniem, a w jego skład mogą wejść m.in.: Sekretarz Gminy, Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz inne osoby wskazane przez Wójta

– **Roczna ocena wdrażania programu:**

Zespół wdrażający program winien się zbierać przynajmniej raz w roku w celu oceny poziomu wdrożenia poszczególnych celów i kierunków działań zawartych w niniejszym dokumencie. Zespół powinien przedstawić swoją ocenę Wójtowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych.

10. Spis tabel

Tabela 1. Struktura mieszkańców Gminy Tomice wg miejscowości zamieszkania w latach 2012 i 2014.....	6
Tabela 2. Ekonomiczne grupy wiekowe w Gminie Tomice w latach 2012-2014.....	7
Tabela 3. Struktura mieszkańców Gminy Tomice wg edukacyjnych grup wiekowych w latach 2012 i 2014.....	7
Tabela 4. Urodzenia, zgony i PN w Gminie Tomice w latach 2012 i 2014.....	8
Tabela 5. Udział procentowy (%) rodzin korzystających ze wsparcia GOPS w Gminie Tomice ze względu na liczbę osób w rodzinie w latach 2012-2014.	12
Tabela 6. Liczba oraz udział procentowy rodzin z dziećmi korzystających z pomocy w GOPS w Gminie Tomice w latach 2012-2014.....	13
Tabela 7. Liczba dzieci w rodzinach niepełnych objętych wsparciem GOPS w Gminie Tomice w latach 2012-2014.....	13
Tabela 8. Powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Tomice (2012 i 2014).	14
Tabela 9. Asystent rodziny w Gminie Tomice w latach 2013 i 2014.....	15

11. Spis wykresów

Wykres 1. Liczba dzieci w przedszkolach Gminy Tomice w roku szkolnym 2015/2016.....	10
Wykres 2. Liczba uczniów Szkół Podstawowych w Gminie Tomice w roku szkolnym 2015/2016.....	10
Wykres 3. Liczba dzieci korzystających ze świetlic szkolnych w Gminie Tomice w roku szkolnym 2015/2016.....	11
Wykres 4. Liczba gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną w Gminie Tomice w latach 2012 i 2014.....	11